

Udskriftsdato: mandag den 22. juni 2026

FOU nr 1982.138 (Gældende)

Ændrede økonomiske forhold under klageinstansens behandling af ansøgning om fri proces

Ministerium: Folketinget

Ændrede økonomiske forhold under klageinstansens behandling af ansøgning om fri proces

Ikke kritiseret, at justitsministeriet efter klage havde fastholdt et statsamts afslag på en ansøgning om fri proces under henvisning til, at ansøgeren ikke (længere) opfyldte de økonomiske betingelser for at få fri proces, da der ikke var grundlag for at antage, at statsamtets afslag havde været behæftet med en retlig mangel.

(J. nr. 1982-731-68)

A klagede som advokat for B over, at justitsministeriet i skrivelser af 25. januar og 18. marts 1982 afslog at ændre en afgørelse, der var truffet af Århus statsamt, og hvorefter statsamtet ikke fandt grundlag for at meddele B fri proces.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A i skrivelse af 23. juli 1981 til Århus statsamt ansøgte om fri proces i en retssag, som B agtede at anlægge mod DSB.

I skrivelse af 8. september 1981 meddelte Århus statsamt A, at statsamtet ikke havde fundet grundlag for at imødekomme A's ansøgning om fri proces, da sagen efter amtets mening ikke kunne forventes gennemført med et for B gunstigt resultat. Jeg måtte gå ud fra, at statsamtet lagde til grund, at B opfyldte de økonomiske betingelser for fri proces, idet der for statsamtet forelå oplysning om, at B's og hans ægtefælles samlede socialindkomst for 1981 udgjorde 102.843 kr.

I skrivelse af 24. november 1981 klagede A til justitsministeriet over Århus statsamts afgørelse.

Under justitsministeriets behandling af sagen modtog ministeriet en udtalelse af 21. december 1981 fra Århus statsamt, hvori statsamtet meddelte, at statsamtet kunne henholde sig til afgørelsen af 8. september 1981.

Justitsministeriet indhentede endvidere telefonisk oplysning fra X kommunes skattekontor om B's og hans ægtefælles socialindkomst for 1982, der viste sig at udgøre i alt 152.529 kr.

Justitsministeriet meddelte herefter i skrivelse af 25. januar 1982 A, at ministeriet ikke fandt grundlag for at ændre statsamtets afgørelse, da B ikke opfyldte de økonomiske betingelser for at få fri proces, jfr. § 2 i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980 om fri proces. Justitsministeriet anførte i skrivelserne de ovennævnte oplysninger om B's og hans ægtefælles socialindkomst for 1982.

I skrivelse af 3. februar 1982 anmodede A justitsministeriet om at omgøre ministeriets afgørelse. A fandt, at justitsministeriet ikke burde have truffet afgørelsen i klagesagen på grundlag af B's socialindkomst for 1982, men på det samme grundlag, som havde foreligget for statsamtet.

I skrivelse af 18. marts 1982 meddelte justitsministeriet A, at ministeriet måtte fastholde den trufne afgørelse. Justitsministeriet bemærkede, at ministeriet i overensstemmelse med almindelig praksis havde lagt vægt på størrelsen af B's og hans ægtefælles socialindkomst på tidspunktet for ministeriets afgørelse og ikke den gældende socialindkomst på ansøgningstidspunktet. Justitsministeriet bemærkede i den forbindelse, at B og hans ægtefælle på ansøgningstidspunktet i juli 1981 måtte antages at have haft en væsentlig større indkomst end den dagældende socialindkomst på i alt 102.843 kr., jfr. § 2, stk. 2, og § 4, stk. 1, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980 om fri proces.

I klagen til mig henviste A til sin skrivelse af 3. februar 1982 til justitsministeriet.

I en udtalelse af 23. august 1982 til mig anførte justitsministeriet, at ministeriet kunne henholde sig til ministeriets afgørelser af 25. januar og 18. marts 1982, der var truffet ud fra en konkret bedømmelse

af, om ansøgeren ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen, jfr. retsplejelovens § 330 og bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980 om fri proces, § 1. Justitsministeriet oplyste endvidere, at der efter ministeriets praksis i tilfælde af væsentlige afvigelser mellem den ved ansøgningens indgivelse og den på tidspunktet for sagens afgørelse i justitsministeriet gældende socialindkomst i almindelighed lægges vægt på den sidstnævnte. Denne vil i almindelighed være et bedre udtryk for ansøgerens aktuelle indkomst- og formueforhold, jfr. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Efter retsplejelovens § 330, stk. 1, kan der »efter ansøgning meddeles en person fri proces, såfremt 1) han skønnes at have rimelig grund til at føre proces, og 2) han ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen«.

Justitsministeren kan efter samme bestemmelses stk. 2 fastsætte regler om, hvornår den i retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 2, nævnte betingelse er opfyldt.

Med hjemmel i denne bestemmelse har justitsministeriet udstedt bekendtgørelse nr. 573 af 17. december 1980 om fri proces.

Bekendtgørelsen indeholder i § 1 bestemmelse om, at »fri proces meddeles efter en konkret bedømmelse af, om ansøgeren skønnes at have rimelig grund til at føre proces, og om han ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen, jfr. retsplejelovens § 330«.

Ifølge bekendtgørelsens § 2, stk. 1, jfr. § 4, stk. 1, bør fri proces i almindelighed ikke meddeles, hvis ansøgerens og hans ægtefælles samlede socialindkomst overstiger 110.000 kr.

Bekendtgørelsens § 2, stk. 2, indeholder en bestemmelse om, at de aktuelle indkomst- og formueforhold skal lægges til grund, såfremt disse ifølge de foreliggende oplysninger afviger væsentligt fra det, der er lagt til grund ved opgørelsen af socialindkomsten.

Det fremgår af de foreliggende oplysninger, at Deres klients og hans ægtefælles samlede socialindkomst på tidspunktet for justitsministeriets afgørelse af klagesagen oversteg den grænse på 110.000 kr., der er fastsat i § 2, stk. 1, i den ovennævnte bekendtgørelse, hvorimod socialindkomsten på tidspunktet for statsamtets afgørelse og klagen til justitsministeriet ikke oversteg den nævnte grænse.

Justitsministeriet har - som ovenfor anført - oplyst, at der efter ministeriets praksis i tilfælde af væsentlige afvigelser mellem den ved ansøgningens indgivelse og den på tidspunktet for sagens afgørelse i justitsministeriets gældende socialindkomst i almindelighed lægges vægt på den sidstnævnte. Denne vil efter justitsministeriets opfattelse i almindelighed være et bedre udtryk for ansøgerens aktuelle indkomst- og formueforhold, jfr. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Det er i den forvaltningsretlige litteratur almindeligt antaget, at klageinstansen - såfremt faktiske forhold på tidspunktet for klageinstansens behandling af sagen har ændret sig - som udgangspunkt ikke alene er berettiget til, men principielt også forpligtet til at træffe afgørelse på grundlag af de ændrede faktiske forhold.

Heri gælder dog visse begrænsninger. Således antages det bl.a., at ændrede faktiske forhold ikke kan tillægges afgørende betydning, såfremt klageren på tidspunktet for 1. instansbehandlingen har et retskrav, som med urette er blevet bestridt af 1. instansen.

På denne baggrund må justitsministeriet efter min opfattelse være berettiget til at lægge vægt på væsentlige ændringer i socialindkomsten, medmindre 1. instansafgørelsen var behæftet med en retlig mangel.

Efter min gennemgang af sagen finder jeg ikke grundlag for at antage, at Århus statsamts afgørelse var behæftet med en sådan mangel, at det vil kunne give mig grundlag for kritik, at justitsministeriet i det foreliggende tilfælde lagde vægt på de ændrede økonomiske forhold.

Justitsministeriets afgørelse af spørgsmålet, om der på trods af størrelsen af Deres klients og hans ægtefælles socialindkomst kan meddeles Deres klient fri proces efter bestemmelsen i retsplejelovens § 330, jfr. bekendtgørelsens § 5 (hvorefter fri proces uanset reglerne i bekendtgørelsens § 2 undtagelsesvis kan meddeles, såfremt ansøgeren skønnes at have et ganske særligt behov for bistand, eller sagens omkostninger skønnes at blive ekstraordinært store), beror på en skønsmæssigt præget vurdering. Efter de regler og den praksis, der gælder for min virksomhed, kan jeg alene kritisere en sådan vurdering, hvis der foreligger særlige omstændigheder.

Ved min gennemgang af sagen har jeg ikke fundet, at der foreligger sådanne omstændigheder, at jeg har grundlag for at kunne kritisere justitsministeriets afgørelse i skrivelser af 25. januar og 18. marts 1982.

...«